

Radosław Tkaczyk

SAKRAMENT CHORYCH W MAGISTERIUM KOŚCIOŁA OD SOBORU TRYDENCKIEGO DO CZASÓW WSPÓŁCZESNYCH

Kościół wierzy i wyznaje, że wśród siedmiu sakramentów istnieje jeden specjalnie przeznaczony do umocnienia osób dotkniętych chorobą – namaszczenie chorych¹ Istnienie tego sakramentu potwierdzają na przestrzeni wieków zarówno źródła biblijne, jak i historyczne. Z tego powodu można stwierdzić, że misja Kościoła wobec chorych wypływa z nakazu Zbawiciela², który posyłając apostołów, zlecił im posługę uzdrawiania. Ta posługa, mimo ewolucji form liturgicznych, jest ciągle zachowywana w Kościele. Kościół nigdy nie przestawał prosić Pana, by chory odzyskał zdrowie, jeśli to służyłoby jego zbawieniu³

Ostatni sobór powszechny w duchu *aggiornamento* podjął także reformę sakramentu chorych. Tym samym uzdrawiająca posługa Kościoła jest ciągle istotną częścią jego misji.

Wybór tematu został uwarunkowany analizą reformy liturgii po Soborze Watykańskim II, szczególnie w zakresie sakramentu namaszczenia chorych oraz znacznymi zmianami w teologii sakramentu, które zachodziły na przestrzeni wieków i zdecydowanie przekładały się na praktykę duszpasterską.

---

¹ KKK 1511.
Por. Mt 10,8.
KKK 1513.

1. Nauka Soboru Trydenckiego o sakramencie namaszczenia chorych

Głównym wydarzeniem w Kościele XVI wieku był Sobór Trydencki (1545–1563), określany przez historyków jako wydarzenie kontrreformacyjne. Kościół postanowił wtedy na nowo przejrzeć oraz zdecydowanie – z pełnym przekonaniem określić, czym jest wiara katolicka i co się w niej zawiera. Usystematyzowanie oraz ujednolicenie Tradycji Kościoła i podanie jej wiernym do wierzenia pomogło walczyć z herezjami oraz pogłębić wiarę wśród pasterzy i wiernych Kościoła.

W 25 sesjach Sobór odniósł się do wszystkich rzeczywistości wiary oraz przekazał je jako dekrety soborowe⁴. Zagadnienie sakramentu namaszczenia chorych Sobór podjął w trakcie sesji 14., która miała miejsce 25 listopada 1551 roku za pontyfikatu Juliusza III. O sakramencie dyskutowano wcześniej w trakcie Soboru, w Bolonii w 1547 roku.

26 kwietnia 1547 roku teologowie soborowi rozpatrzyli dwie hereetyckie tezy o sakramencie ostatniego namaszczenia. Pierwszym zarzutem było posądzenie o ludzki wymysł sakramentu i poddanie w wątpliwość jego Boskiego pochodzenia. Według Marcina Lutra sakramenty Bierzmowania, jak i ostatniego namaszczenia, są sakramentami przejętymi od ojców, dlatego należy je odrzucić⁵. Pogląd ten został zapisany przez F. Melanchtona w *Obronie wyznania augsburskiego*. Kolejnym zarzutem jest fakt, że ostatnie namaszczenie nie pochodzi wprost z przekazu Ewangelii i listu Jakuba. Marcin Luter uważał, że wspomnienie o praktyce namaszczenia olejem nie jest wystarczającym dowodem, aby czynić z tego sakrament⁶. Podobne poglądy na temat sakramentu podzielają F. Melanchton oraz J. Kalwin.

Ojcowie soborowi podsumowali opinię o herezjach dotyczących sakramentu ostatniego namaszczenia w maju 1547 roku. Zatrzymu-

⁴ Numeracja dekretów odpowiada sesji, na które dany dekret został przyjęty, np. Dekret pierwszy – sesja pierwsza.

Por. *Tezy heretyków o sakramencie ostatniego namaszczenia, święceń i małżeństwa przedłożone opinii teologów na soborze w Bolonii*, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV*, Kraków 2004, s. 397–403.

⁶ A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV...*, s. 397.

jąc się przy sakramencie chorych, ojcowie potwierdzają otrzymanie sakramentu od ojców, nadając tym samym dobry sens słowom Lutra, jednakże wyraźnie zaznaczają przekazanie sakramentu ojcom przez Chrystusa *jakby z rąk do rąk*⁷

Powyższe streszczenia debat soborowych nie stanowią jeszcze głównej doktrynalnej wypowiedzi Soboru o ostatnim namaszczeniu. Był to jednak konieczny oraz zamierzony przyczynek do sformułowania takiego dekretu. Zawierał on argumenty *contra* zarzutom heretyków oraz określił naukę dotyczącą tego sakramentu. Można to uznać za przełom, ponieważ po raz pierwszy w jednym dokumencie magisterium o charakterze dogmatycznym znajduje się cała wykładnia na temat sakramentu ostatniego namaszczenia.

25 listopada 1551 roku podczas 14. sesji Sobór Trydencki podaje prawdę o sakramencie pokuty i ostatniego namaszczenia⁸. Istotnym faktem, który posiada uzasadnienie w tradycji sprzed IX wieku, jest połączenie nauki o obu sakramentach⁹. Według ojców soborowych jest ono zarówno dopełnieniem Pokuty, jak i całego chrześcijańskiego życia, które powinno być ciągłą pokutą¹⁰.

Odwołując się do ustanowienia sakramentu, Sobór stwierdza: „nasz najłaskawszy Odkupiciel, który zechciał przewidzieć dla swoich sług zbawienne środki zaradcze na każdą chwilę, przeciwko pociskom wszystkich wrogów, jak przygotował najlepszą pomoc w innych sakramentach, dzięki którym chrześcijanie mogą, dopóki żyją, zachowywać swą nieskażoność od wszelkiej poważniejszej szkody ducha, tak samo umocnił koniec [doczesnego] życia sakramentem ostatniego namaszczenia, jako bardzo silną ochroną”¹¹. Całe ży-

---

⁷ Por. *Podsumowanie odpowiedzi teologów na tezy o sakramencie ostatniego namaszczenia, święceń i małżeństwa*, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV ...*, s. 403, *quia patres nobis hoc sacramentum a Christo institutum quasi per manus tradiderunt*”

⁸ Por. *Kanony o sakramencie ostatniego namaszczenia*, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych, t. IV...*, Kraków 2004, s. 513.

⁹ Por. *Nauka o sakramencie ostatniego namaszczenia*, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty soborów powszechnych, t. IV*, Kraków 2004, s. 501–505.

¹⁰ Por. A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV...*, s. 501.

¹¹ A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV ...*, s. 500–503, *quod clementissimus Redemptor noster, qui servis suis quo vis tempore voluit de sal-*

cie, będące walką duchową, szczególnie okazuje się nią w godzinę śmierci, kiedy szatan pragnie pozbawić człowieka ufności w Boże miłosierdzie. Nauczanie soboru już na początku określa, czym jest sakrament oraz jaki konkretnie ma cel. Nauka Soboru o ostatnim namaszczeniu zostanie poniżej streszczona.

Dekret zawiera wstęp i trzy rozdziały oraz jest zakończony kanonami streszczającymi, zakończonymi formułą dogmatyczną: *Niech będzie wyklęty*¹². Rozdział pierwszy opiera się na fragmencie listu świętego Jakuba. Według Soboru tekst Apostoła oraz pouczenia wpływające z tradycji apostoelskiej zawierają pouczenia o materii, formie, właściwym szafarzu oraz o skutku tego zbawczego sakramentu¹³. Tekst odwołuje się również do orzeczeń Soboru we Florencji (Dekret dla Ormian)¹⁴.

W drugim rozdziale znajduje się nauka o skutkach sakramentu ostatniego namaszczenia. Punktem wyjścia jest również list Jakuba Apostoła. Sobór uznaje za istotę sakramentu *łaskę Ducha Świętego*, która jest źródłem skuteczności sakramentu¹⁵.

Trzeci rozdział obejmuje zagadnienia związane z szafarzem oraz czasem udzielania tego sakramentu. Przytaczane wyżej słowa Apostoła wyraźnie pokazują, że właściwymi szafarzami namaszczenia są prezbiterzy Kościoła. Sobór wyraźnie zaznacza, pod nazwą *prezbiter*¹⁶ nie należy rozumieć nikogo innego, jak tylko biskupów lub kapłanów, ważnie wyświęconych przez włożenie rąk¹⁷ Sakramentu

---

utaribus remediis adversus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in sacramentis aliis praeparavit, quibus christiani conservare se integros, dum viverent, ab omni graviore spiritus incommodo possint, ita extremae unctionis Sacramento finem Vitae tanquam firmissimo quo dam praesidio munivit.

¹² Anatema sit.

¹³ Por. A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV ...*, s. 503.

¹⁴ Por. *Bulla unii z Ormianami*, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV ...*, s. 492–543, *O sakramencie ostatniego namaszczenia*, s. 521–522.

¹⁵ *Nauka o sakramencie ostatniego namaszczenia*, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV ...*, s. 503, „Istotą jest łaska Ducha Świętego, którego namaszczenie gładzi winy – jeśli zostały do odpokutowania – i pozostałości grzechu, przynosi ulgę duszy chorego i umacnia go, pobudzając w nim wielką ufność w miłosierdzie Boże”

¹⁶ Sobór Trydencki synonimicznie podaje dwa słowa, *sacerdos* oraz *presbyter*.

¹⁷ Por. A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV ...*, s. 505.

należy udzielać chorym, którzy zdają się już być u kresu życia. Wyzdrowienie chorego po przyjęciu ostatniego namaszczenia nie dyskwalifikuje go do przyjęcia sakramentu powtórnie, o ile zajdzie taka konieczność. Rozdział kończy się argumentami przeciwko błędnym poglądom związanym z tym sakramentem.

Podsumowaniem wykładni Soboru Trydenckiego są kanony zwieńczające naukę. Wyraźnie podkreślone zostają: boskie pochodzenie sakramentu, skutki duchowe, powiązanie nauki Kościoła z przekazem świętego Jakuba oraz właściwy szafarz sakramentu, którym jedynie jest biskup lub kapłan. Cztery kanony w krótki i precyzyjny sposób streszczają całą katolicką naukę o sakramencie ostatniego namaszczenia, nakładają klątwę na tego, który myśli inaczej¹⁸.

Nauka Soboru Trydenckiego całościowo określiła doktrynalny charakter sakramentu ostatniego namaszczenia. Poprzez wskazanie błędów oraz ukazanie prawdziwej nauki Kościół obronił święty sakrament przed wypaczeniami, a także wskazał drogę do dalszej refleksji nad nim.

2. Ostatnie namaszczenie w nauczaniu Kościoła po Soborze Trydenckim

Nauczanie Soboru Trydenckiego w celu przekazania go wiernym zebrano, przeredagowano i wydano jako *Katechizm Rzymski*¹⁹ w 1566 roku na polecenie papieża Piusa V. Doczekał się on licznych wydań w językach narodowych. W celu uproszczenia formy przekazu wiary, w 1574 roku został on podzielony na pytania i odpowiedzi. Obejmował podstawowy wykład wiary katolickiej i życia chrześcijańskiego²⁰

Zagadnienia związane w sakramencie ostatniego namaszczenia podejmował w drugim rozdziale *De sacramentis*. Nauka o sakramencie skoncentrowana jest na słabości człowieka, grzechu oraz

¹⁸ Por. *Kanony o sakramencie ostatniego namaszczenia*, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych t. IV ...*, s. 512–513.

¹⁹ Tytuł oficjalny: *Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos, Pii V Pontifici Maximi iussu editus*.

²⁰ Por. M. RUSIECKI, *Katechizm Rzymski*, w: *Encyklopedia katolicka t. 8*, Lublin 2000, s. 1052–1054.

lęku przed Sądem Bożym, przed którymi broni ten sakrament²¹. Katechizm zdecydowanie odrzuca odkładanie przyjęcia namaszczenia aż do chwili *bliskiej śmierci*²².

Katechizm Rzymski był podstawą do powstawania katechizmów lokalnych, opracowywanych na szczególne potrzeby ówczesnych społeczeństw w różnych narodach. Nie zmieniają one zasadniczo sposobu ukazania nauki o ostatnim namaszczeniu.

Innym miejscem, w którym wyrażała się nauka Soboru Trydenckiego, była liturgia. Reforma liturgiczna oraz unifikacja obrzędów jest jednym z najbardziej podstawowych zmian dokonanych przez Sobór. Zmiany, których celem było uchronienie doktryny Kościoła przed herezjami, zaowocowały opublikowaniem nowych ksiąg liturgicznych, które od tamtego okresu stały się wydaniem wzorcowym dla całego Kościoła Powszechnego.

Rytuał Rzymski, zawierający potrydenckie obrzędy sakramentów, ukazał się 17 czerwca 1614 roku. Rytuał Pawła V ma charakter rzymskiej prostoty i pozostaje wierny tradycji liturgicznej²³. *Breve* papiejskie ogłaszające nową księgę rozpoczynało się od słów: *Apostolicae Sedi*. Zawiera ono zalecenie zachowywania norm rytuału podczas sprawowania sakramentów. W dokumencie Pawła V pojawia się stwierdzenie, które zachęca duchownych wszelkich stanów do posługiwania się tymże rytuałem. Według liturgistów, papież w swoim *breve* nie nakazał wprost używania Rytuału Rzymskiego, lecz tylko zachęcił (*hortamur in Domino*) do jego stosowania, gdziekolwiek duchowni się znajdują²⁴. Według Nowowiejskiego, użycie słowa: *zachęcamy* wypływa z różnorodnych zwyczajów lokalnych, jakie na Zachodzie występowały przy sprawowaniu sakramentów. Według innych liturgistów XIX wieku, Rytuał Rzymski miał być obowiązujący na cały Kościół, podobnie jak inne księgi potrydenckie, które miały wprowadzić jedność liturgiczną²⁵. Powyższa niejasność moż-

²¹ Por. M. RUSIECKI, *Katechizm Rzymski ...*, s. 1054.

Por. W. SCHENK, dz. cyt., s. 65.

²³ Por. A. J. NOWOWIEJSKI, *Wykład liturgii Kościoła Katolickiego*, t. 3., Płock 1905, s. 112.

²⁴ Por. A. J. NOWOWIEJSKI, *Wykład liturgii Kościoła ...*s. 112–113.

²⁵ Por. A. J. NOWOWIEJSKI, *Wykład liturgii Kościoła ...*, s. 113.

liwiła powstanie tzw. rytuałów zawierających lokalne tradycje²⁶. *Rituale Romanum*, jako obowiązujący na całym świecie, przyjął się za czasów pontyfikatu Grzegorza XVI²⁷

Wersje lokalne rytuałów, oprócz rytu sakramentu, zawierały dodatkowe obrzędy o charakterze duszpasterskim. Liczne polskie zwyczaje przyczyniły się do wielu edycji rytuału zawierającego teksty niektórych obrzędów w języku polskim. Najbardziej znanym przykładem wykorzystania możliwości zastosowania zwyczajów lokalnych jest *Rytuał Piotrkowski* (1631) oraz nowszy, np. *Rytuał Katowicki* wydany w Katowicach w 1927 roku. Praktyką powszechną były rytuały diecezjalne. Księgi te nie zawierały różnic istotowych co do obrzędów. W swojej różnorodności obejmowały one przede wszystkim języki narodowe używane w pytaniach kierowanych do wiernych oraz wprowadzenia pastoralne do obrzędów.

Kolejna edycja typiczna Rytuału Rzymskiego została wydana w 1925 roku. Nowa, poprawiona edycja, była związana z ogłoszeniem nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego w 1917 roku. W nowym wydaniu zaszła zmiana w udzielaniu sakramentu. Nowy kodeks dopuścił wykonanie tylko jednego namaszczenia w nagłych wypadkach i ewentualne dopełnienie liczby namaszczeń, o ile czas na to pozwoli²⁸.

Ostatnie wydanie potrydenckiego rytuału przed reformą liturgiczną miało miejsce w roku 1952. Obrzęd ostatniego namaszczenia nie uległ zmianie.

Od Soboru Trydenckiego do wydania Kodeksu w roku 1917 urząd nauczycielski wydał dwa dokumenty²⁹, których treść częściowo wiąże się z omawianym tematem, poruszając zagadnienie szafarza sakramentu ostatniego namaszczenia.

---

²⁶ Por. Z. WIT, *Troska liturgiczna o człowieka chorego w świetle polskich rytuałów potrydenckich (1631–1964)*, Lublin 1995, s. 28.

²⁷ Por. M. KUNZLER, *Liturgia Kościoła*, Poznań 1999, s. 410

²⁸ Por. *Codex Iuris Canonici* c. 947, § 1.

²⁹ Konstytucja apostolska *Etsi pastoralis*, 26 maja 1742 roku oraz Encyklika Benedykta XIV *Ex quo primum*, 1 marca 1756 roku. Oba dokumenty stwierdzają, że szafarzem sakramentu jest *omnis et solus sacerdos*. Por. J. RATZINGER, *Nota Kongregacji Nauki Wiary dotycząca szafarza sakramentu namaszczenia chorych*, 11 lutego 2005 r., w: Cz. KRAKOWIAK, *Namaszczenie chorych. Sakrament i uzdrowienie*, Sandomierz 2005, s. 118.

Czas po Soborze Trydenckim w rozwoju historii ostatniego namaszczenia był czasem stabilności. Sam obrzęd, jak i jego wymowa, nie ulegały zmianie. Praktyka ostatniego namaszczenia stawała się coraz powszechniejsza. Okres potrydencki był czasem, kiedy liturgiczna troska o chorego miała duże znaczenie. Korzystanie ludzi z tego sakramentu było przede wszystkim spowodowane nauką skoncentrowaną na słabości człowieka i konieczności pokuty. Pomimo to utrzymał się wśród katolików zwyczaj, że jest to sakrament umierających – co poniekąd sugerowała jego nazwa – ostatnie namaszczenie. Dlatego przyjmowano go w stanie bliskim śmierci.

3. Reforma rytuału po Soborze Watykańskim II

Sobór Watykański II podjął refleksję nad nauką Kościoła od strony duszpasterskiej. Ojcowie soborowi dokonali istotnych zmian w Kościele Powszechnym, jego rozumieniu oraz nauczaniu.

Refleksję nad sakramentem chorych podjęto z dwóch, zależnych od siebie stron. Postanowiono na nowo ułożyć obrzęd sakramentu w taki sposób, aby uwydatnić duszpasterski charakter namaszczenia, zmienić przyjętą nazwę oraz pokazać sakrament jako umacniający dar Kościoła dla chorych i słabych. Zaprzeszono więc akcentować wymiar pokuty oraz zbliżania się do śmierci.

Sobór Watykański II postulował reformę obrzędów w Konstytucji o Liturgii Świętej *Sacrosanctum Concilium*³⁰. Soborowa konstytucja zaleca zmianę nazwy z *ostatniego namaszczenia* na *namaszczenie chorych*. Dawna nazwa jednoznacznie określała wyłącznie czas, kiedy należy przyjmować sakrament, natomiast nowa obejmuje stan choroby, nie koncentrując uwagi na bliskości śmierci³¹. Według konstytucji: *odpowiednia zatem pora na przyjęcie tego sakramentu nastaje już wtedy, gdy wiernemu zaczyna zagrażać śmierć z powodu choroby lub starości*³².

Dwa kolejne numery dokumentu dotyczą konkretnie obrzędu sakramentu. Sobór zaleca, aby oprócz oddzielnych obrzędów namasz-

³⁰ KL 73–75.

³¹ Por. KL 73.

³² KL 73: *Proinde tempus opportunum eam recipiendi iam certe habetur cum Fidelis incipit esse in periculo mortis propter infirmitatem vel senium.*

czenia chorych i Wiatyku ułożyć integralny obrzęd udzielania namaszczenia po spowiedzi, a przed przyjęciem Wiatyku³³.

Sobór podejmuje temat namaszczenia chorych także w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*. W punkcie 11. Sobór ukazuje cel sakramentu namaszczenia chorych. Namaszczanie wiernych olejem i modlitwa kapłanów to czynność, przez którą Kościół poleca chorych cierpiącemu i uwielbionemu Panu, aby ich podźwi-gnął i zbawił³⁴.

Również w *Dekrecie o życiu i posłudze prezbiterów* Sobór wspomina o sakramencie dla chorych. Ojcowie soborowi stwierdzają, że *pokrzepianie olejem cierpiących*³⁵ oraz sprawowanie innych świętych czynności należą nieodłącznie do istoty posługi kapłańskiej, której celem jest uświęcanie ludu Bożego.

Szczegółowe dokumenty, zajmujące się odnowieniem rytuału sakramentu chorych, zostały wydane po Soborze. W tym miejscu zostaną omówione zasadnicze teksty, odnoszące się wprost do nowego wydania rytuału. Szczegółowy przebieg prac zostanie omówiony w następnym rozdziale.

Dokumentem ogłaszającym nową księgę *Sakramenty Chorych. Duszpasterstwo*³⁶ była Konstytucja Pawła VI *Sacram unctionem infirmorum*³⁷ podpisana dnia 30 listopada 1972 roku. Papież przedstawia historię oraz teologiczne uzasadnienie sakramentu chorych, odwołując się do źródeł, które także w niniejszej pracy zostały wymienione (List świętego Jakuba, List Innocentego I do Decencjusza z Gubbio, Sobór Florencki, Trydencki). Powołując się na soborową konstytucję, motywuje potrzebę reformy rytuału. Nowa konstytucja zmienia formułę sakramentalną, liczbę i miejsca namaszczeń oraz umożliwia zmianę materii na dowolny olej roślinny – niekoniecznie

³³ KL 74: *Praeter ritus seiunctos Unctionis infirmorum et Viatici, conficiatur Ordo continuus secundum quem Unctio aegrotis conferatur post confessionem et ante receptionem Viatici.*

³⁴ KK 11: *Sacra infirmorum unctione atque oratione presbyterorum Ecclesia tota aegrotantes Domino patienti e glorificato commendat ut eos alleviet et salvet.* Por. Jk 5, 14–16.

³⁵ Por. DP 5: *oleo infirmorum aegrotantes alleviant.*

³⁶ Tytuł łaciński: *Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae.*

³⁷ W języku łacińskim: AAS 65 (1973), s. 5–9; w języku polskim Tekst zawarty w Rytuale.

z oliwek, tym samym czyniąc go nieistotnym co do ważności sakramentu³⁸. Papież zaleca też, aby nowy obrzęd, przetłumaczony na języki narodowe, wszedł w życie dnia 1 stycznia 1974 roku.

Konstytucję apostolską Pawła VI potwierdziła Kongregacja Kultu Bożego dnia 7 grudnia 1972 roku, wprowadzając nowy obrzęd jako powszechnie obowiązujące wydanie wzorcowe. Wprowadzenie nowego obrzędu zakończyło na chwilę obecną wypowiedzi doktrynalne, zmieniające znaczenie lub obrzędy sakramentu namaszczenia chorych.

Ostatnim współczesnym dokumentem o tymże sakramencie jest nota prefekta Kongregacji Nauki Wiary, kard. Josepha Ratzingera z dnia 11 lutego 2005 roku³⁹. Odpowiedź była związana z licznymi pytaniami o szafarza sakramentu namaszczenia chorych. Kongregacja definitywnie stwierdziła, że może nim być tylko kapłan (prezbiter i biskup), uzasadniając to faktem, iż namaszczenie chorych jest połączone z sakramentalnym rozgrzeszeniem. Prefekt w komentarzu do noty powoływał się na Tradycje i Magisterium Kościoła, zawierające naukę o sakramencie namaszczenia chorych. Doktryna o szafarzu sakramentu jest klasyfikowana jako *definitive tendenda*. Udzielenie sakramentu przez diakona lub osobę świecką jest więc nieważne i stanowi przestępstwo na mocy kan. 1379 KPK (kan. 1443 KKKW)⁴⁰.

W ten sposób zarysowuje się całość nauczania Kościoła na temat sakramentu namaszczenia chorych od czasu soboru trydenckiego aż do czasów współczesnych.

³⁸ SUI; Sakramentu namaszczenia chorych udziela się chorym, namaszczając ich na czole i dłoniach olejem z oliwek lub stosownie do okoliczności innym olejem roślinnym, należycie poświęconym, wymawiając tylko jeden raz następujące słowa: PRZEZ TO ŚWIĘTE NAMASZCZENIE NIECH PAN W SWOIM NIESKOŃCZONYM MIŁOSIERDZIU WSPOMOŻE CIEBIE ŁASKĄ DUCHA ŚWIĘTEGO. PAN, KTÓRY ODPUSZCZA CI GRZECHY, NIECH CIĘ WYBAWI I ŁASKAWIE PODŻWIGNIE. «PER ISTAM SANCTAM UNCTIONEM ET SUAM PISSIMAM MISERICORDIAM ADIUVET TE DOMINUS GRATIA SPIRITUS SANCTI, UT A PECCATIS LIBERATUM TE SALVET ATQUE PROPITIUS ALLEVET».

³⁹ J. RATZINGER, *Nota Kongregacji Nauki Wary dotycząca szafarza sakramentu namaszczenia chorych*, 11 lutego 2005 r., w: Cz. Krakowiak, *namaszczenie chorych. Sakrament i uzdrowienie*, Sandomierz 2005, s. 113–120.

⁴⁰ Por. J. RATZINGER, *Nota Kongregacji Nauki ...*, s. 119.

4. Chorzy w nauczaniu Kościoła po Soborze Watykańskim II

Zagadnienia związane z sakramentem chorych były poruszane w nauczaniu papieży po II Soborze Watykańskim. Zajmują się one danym tematem w ogólności, nie zmieniając nic w nauce o sakramencie. Słowa papieży są głównie zachętą do korzystania z łask, które daje sakramentalne namaszczenie a także wyjaśniają prawdziwe znaczenie sakramentu.

Nauka dla chorych lub o chorych jest związana szczególnie z dniem 11 lutego, który decyzją papieża Jana Pawła II jest obchodzony jako Światowy Dzień Chorego. Papieże, odnosząc się do tego wydarzenia, kierują do chorych słowo nadziei podczas audiencji generalnych lub modlitw *Anioł Pański*.

Szczególnym dokumentem jest list apostolski Jana Pawła II z dnia 11 lutego 1984 roku, *Salvifici doloris. O chrześcijańskim sensie ludzkiego cierpienia*. Papież przybliży wszystkim wiernym zbawczą wartość cierpienia i choroby oraz wskazuje na nie jako na wielką siłę Kościoła.

W poniższym rozdziale została zaprezentowana historia sakramentu namaszczenia chorych od czasów biblijnych, kiedy pojęcie sakramentu jeszcze nie istniało, przez wieki Kościoła, gdy to pojęcie się rozwijało, aż do czasów współczesnych, gdy sakrament namaszczenia chorych jest usystematyzowany. Podejmowanie tego zagadnienia na przestrzeni wieków jest potwierdzeniem, że posługa uzdrawiająca Kościoła w wymiarze sakramentalnym jest jedną z istotnych kwestii działalności Kościoła. Historyczna analiza będzie pomocna w analizie reformy obrzędów, jaka zaszła po Soborze Watykańskim II oraz do zrozumienia teologii sakramentu, które zostaną przedstawione w kolejnych rozdziałach.

STRESZCZENIE

Kościół wierzy i wyznaje, że wśród siedmiu sakramentów istnieje jeden specjalnie przeznaczony do umocnienia osób dotkniętych chorobą – namaszczenie chorych⁴¹. Istnienie tego sakramentu potwierdzają na przestrzeni wieków zarówno źródła biblijne, jak i historyczne. Z tego powodu można stwierdzić, że misja Kościoła wobec chorych wypływa z nakazu Zbawiciela⁴², który posyłając apostołów, zlecił im posługę uzdrawiania. Ta posługa, mimo ewolucji form liturgicznych, jest ciągle zachowywana w Kościele. Kościół nigdy nie przestawał prosić Pana, by chory odzyskał zdrowie, jeśli to służyłoby jego zbawieniu⁴³. Ostatni sobór powszechny w duchu *aggiornamento* podjął także reformę sakramentu chorych. Tym samym uzdrawiająca posługa Kościoła jest ciągle istotną częścią jego misji.

SUMMARY

The Church believes and confesses that among the seven sacraments there is one specially designed to strengthen those affected - the anointing of the sick. The existence of this sacrament has been confirmed over the centuries by both biblical and historical sources. For this reason, it can be said that the mission of the Church towards the sick stems from the Saviour's order to send the Apostles to have them heal. This ministry, despite the evolution of liturgical forms, is still maintained in the Church. The Church has never stopped asking the Lord for the sick to regain their health if this would serve their salvation. The last universal council, in the spirit of *aggiornamento*, also undertook a reform of the sacrament of the sick. Thus, the healing ministry of the Church is still an essential part of her mission.

---

⁴¹ KKK 1511.

⁴² Por. Mt 10,8.

⁴³ KKK 1513.